

УДК 338.24:330.322.16

Черевиков Є.А., канд. екон. наук
старший науковий співробітник Інституту економіки
та прогнозування НАН України

ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

На основі проведеного дослідження зарубіжного досвіду реалізації інфраструктурних проектів проаналізовано передумови реформування житлово-комунального господарства в Україні на засадах публічно-приватного партнерства та обґрунтовано пріоритетні напрями залучення приватних інвестицій у цю сферу.

У світовій практиці протягом останніх десятиліть активно розвиваються нові механізми стимулювання національної економіки на основі розширення традиційних та розбудови нових форм взаємодії державного та приватного секторів із метою забезпечення конкурентоспроможного соціально-економічного розвитку. У зв'язку з цим значного поширення набули форми публічно-приватного партнерства, яке можна розглядати як юридично обов'язковий для сторін контракт між особою приватного сектора та державним органом (органом місцевого самоврядування), за яким приватний партнер зобов'язаний надавати публічні послуги, для чого приватний сектор повинен інвестувати власні ресурси, а також взяти на себе відповідальність за певні ризики надання таких послуг [1, с.6]. В українській та російській науковій літературі термін "державно-приватне партнерство" та "государственно-частное партнерство" відповідно. Але такий термін не охоплює органи місцевого самоврядування і тому пропонується використовувати термін "публічно-приватне партнерство" (ППП). PPP здатне забезпечити додаткові переваги, пов'язані зі зменшенням собівартості проектів, ефективним розподілом ризиків, удосконаленням менеджменту, поліпшенням якості послуг, підвищенням прибутковості проектів.

Сучасні умови розвитку економіки України характеризуються наявністю кризових явищ, спричинених нагромадженими макроекономічними та фінансовими дисбалансами, поширенням глобальної фінансово-економічної кризи, неефективною соціально-економічною політикою держави. Стимулювання внутрішнього попиту шляхом реалізації інфраструктурних проектів є одним з інструментів подолання кризових явищ, про що свідчить світовий досвід антикризового регулювання [2–4]. Запровадження проектів на основі

ППП під час кризи дозволяє не лише підтримати сукупний попит у коротко-строковому періоді, а й закласти фундамент довгострокового економічного зростання за рахунок випереджального розвитку ринкової інфраструктури, навколо якої здійснюватиметься підприємницька діяльність у майбутньому.

В Україні інвестиційний потенціал ППП недооцінений, про що зокрема свідчать показники реалізації інфраструктурних проектів на засадах партнерства. За даними Світового банку, протягом 1990–2008 рр. лише обсяги приватних інвестицій в інфраструктурні проекти, реалізовані на засадах ППП у країнах, що розвиваються, склали 161,0 млрд дол. США [5]. Лідерами у структурі приватного фінансування інфраструктурних проектів були Індія (18,1% загального підсумку), Бразилія (15,1), Російська Федерація (12,4) та Туреччина (6,0%), тобто країни, що демонстрували високі темпи економічного зростання у передкризовому періоді. При цьому у країнах із середнім рівнем доходу (lower middle income) загальний обсяг інвестицій в інфраструктурні проекти становив 521,8 млрд дол. США. У той же час слід відзначити швидкий розвиток ППП у Китаї, де лише у 2008 р. започатковано 59 інфраструктурних проектів (27,3% від загальної кількості інфраструктурних проектів країн, що розвиваються). Натомість в Україні загальні обсяги інвестицій у такі проекти на основі форм ППП протягом 19902–2008 років становили лише 8,2 млрд дол. США (1,6% загального підсумку), з яких 97,5% припадало на телекомунікаційний сектор [6].

Вагомий внесок у дослідження особливостей реалізації різноманітних форм публічно-приватного партнерства зробили відомі вчені-економісти та фахівці сфери державного управління Т.Тер-Мінасян [7], М.Хаммамі [8], Е.Уайт, Б.Дезілец, В.Падіяр, Т.Шанкар, А.Варма [9], А.Вівес, Х.Бенавідес, П.Реймонд, Д.Кірога, Х.Маркус [10], Е.Корольов [11], В.Варнавський [12], М.Дерябіна [13], Д.Амунц [14], Д.Матвєєв [15], М.Клінова [16], А.Берестов [17], А.Каданя [18], З.Антонова [19], Л.Федулова, І.Яненкова [20], Т.Єфименко [21], Б.Шевченко [22], М.Лугова, Т.Лисиця, Н.Королевська, К.Ляпіна¹, О.Маслюківська, Ю.Шевчук [1] та інші.

Дослідженню перспективних напрямів реалізації проектів на засадах ППП із метою реформування сфери житлово-комунального господарства в Україні присвячені праці відомих вчених та фахівців сфери державного управління О.Кучеренка [23], І.Запатріної [24], Г.Волинського [25], У.Письменної [26], А.Долінського, Б.Басок, О.Чайки, Є.Базєєва [27], Н.Клевцевич [28], Ю.Вдовенка [29], В.Семенова [30], Є.Гайка [31], А.Ходарева [32] та багатьох інших.

Актуальність реалізації ППП у житлово-комунальному господарстві (ЖКГ) України обумовлена необхідністю залучення приватного сектора еко-

¹ Т.Лисиця, Н.Королевська, К.Ляпіна є співавторами проекту Закону України "Про загальні засади розвитку державно-приватного партнерства в Україні".

номіки для реформування цієї сфери. А воно потребує значних інвестицій внаслідок високого рівня зношеності основних фондів. В умовах фінансово-економічної кризи держава не в змозі забезпечити належний рівень капіталовкладень за рахунок бюджетних коштів, а власних коштів комунальних підприємств для реалізації інфраструктурних проектів недостатньо. Потреби підприємств житлово-комунальної сфери та житлового фонду в інвестиційних ресурсах лише частково компенсуються виділенням коштів із державного бюджету на безповоротній основі. На думку експертів, істотних капіталовкладень найбільше потребують трубопровідні мережі, електродвигуни та насоси, водопровідне та каналізаційне обладнання [31, с.145].

Основними причинами відсутності належного забезпечення функціонування та розвитку ЖКГ в Україні стали [33]:

- невідповідність відносин у сфері ЖКГ змінам в економіці держави та відсутність їхньої інтегрованості в систему ринкових відносин внаслідок надзвичайної соціальної значущості, а отже політизованості галузі;

- енергетична неефективність житлового фонду та комунальної інфраструктури, високий рівень зношеності мереж та обладнання, які використовуються для надання житлово-комунальних послуг, внаслідок історично сформованих низьких цін/тарифів на паливні ресурси (газ, нафту тощо), що до недавня застосовувалися в Україні;

- недосконалість системи державного регулювання на ринках природних монополій у сфері водо-, тепlopостачання та водовідведення, зокрема тарифної політики у цій сфері, яка не стимулює енергозбереження та не передбачає наявності інвестиційної складової;

- відсутність системи економічної мотивації ефективного управління підприємствами житлово-комунального господарства і житловими будинками внаслідок гальмування запровадження ринкових відносин на ринку житлово-комунальних послуг;

- штучна монополізація діяльності у сфері житлових послуг і, як наслідок, неспроможність населення та держави впливати на їхню якість;

- нерозвиненість сучасних форм ефективного управління житлом і підприємствами житлово-комунального господарства (оренда, управління, концесія тощо) в умовах конкурентного ринку, відсутність у підприємств галузі досвіду підготовки та реалізації інвестиційних проектів.

Технічний стан підприємств галузі та житлового фонду має стійку тенденцію до погіршення та стає небезпечним для суспільства. Так, із 2003 по 2007 р. протяжність зношених та аварійних водопровідних мереж збільшилася на 10 тис. км та становила 34,0% від загальної; середній рівень втрат води у мережах зріс з 29,0% до 37,0%; частка котлів, термін експлуатації яких понад 20 років, збільшилася з 22,0% до 25,0%, у ветхому та аварійному житлі проживає близько 175,0 тис. осіб, кількість непрацюючих ліфтів щорічно

зростає на 3,0–4,0%, енергомісткість надання житлово-комунальних послуг майже не зменшується. На початок 2008 р. частка аварійних теплових мереж комунальної теплоенергетики становила 14,5%. Зношення основних фондів консервує витрати палива на виробництво теплової енергії на стабільно високому рівні, що становить в середньому по економіці 169,2 кг умовного палива за 1 Гкал тепла [34].

Для поліпшення ситуації, що склалася у сфері життєзабезпечення, підприємствам галузі надавалася бюджетна підтримка – 3,4 млрд грн. у 2005–2008 рр. Між тим, навіть такий обсяг коштів не призвів до будь-якого помітного поліпшення ситуації в галузі та подолання негативних тенденцій. Водночас орієнтація системи фінансового забезпечення житлово-комунального господарства на безповоротну бюджетну підтримку створила підґрунтя для розвитку споживацьких настроїв у суб'єктів житлово-комунального господарства, зумовило їхнє небажання та неспроможність залучати інвестиційні кошти для розвитку підприємств та підвищення енергоефективності.

З метою стримування зростання тарифів для населення органи місцевого самоврядування частину витрат щодо виробництва послуг продовжують перекладати на комерційних споживачів. Так, у 2008 р. тарифи на комунальні послуги для комерційних споживачів перевищували тарифи для населення по-різному: на послуги водопостачання – від 1,3 раза у Тернополі до 5,2 раза у Харкові; на послуги водовідведення – від 1,2 раза у Львові до 13 разів у Харкові; на послуги тепlopостачання – від 1,1 раза у Вінниці до 4 разів у Севастополі [35].

Одним із основних результатів неефективного функціонування житлово-комунальної сфери є зростання збитковості підприємств, які надають послуги ЖКГ. Так, протягом 2009 р. підприємства галузі отримали збитки у сумі 1930,2 млн грн, що на 27,5% перевищує відповідний показник 2008 р. Найбільших збитків зазнали підприємства комунальної теплоенергетики (968,8 млн грн) та водопровідно-каналізаційного господарства (420,3 млн грн) [35].

Таким чином, сфера ЖКГ є перспективним напрямом розбудови механізмів ППП у сучасних умовах розвитку економіки України з огляду на: зосередженість інтересів держави, населення та бізнесу в даній сфері; катастрофічний стан ЖКГ, невідповідність якості надання послуг мінімальним стандартам життя; акумуляцію негативного впливу проблем ЖКГ на економічний та соціально-демографічний розвиток; обмеженість та неефективність бюджетного фінансування сфери; низьку економічну ефективність діючих форм господарювання в сфері ЖКГ.

Залучення приватного сектора до розвитку сфери ЖКГ, незважаючи на обережне ставлення до цього суспільства, відповідає рекомендаціям Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи, де зазначено, що "приватний сектор здатний надавати комунальні послуги, які відповідають стандар-

там Європейського Союзу; він може суттєво зменшити вартість цих послуг і поліпшити їхню якість, сприяти інноваціям та урізноманітненню товарів та послуг"; "підприємства, де існує публічно-приватне партнерство, допомагають забезпечити постійну послідовну діяльність на рівні місцевого управління, колективний контроль в інтересах громади й більшу ефективність у справі забезпечення товарами та послугами" [36]. Приватний сектор може не лише віднайти кошти, необхідні для модернізації та розвитку ЖКГ, а й запровадити на підприємствах галузі сучасні методи господарювання. Перевагами залучення приватного сектора до фінансового забезпечення розвитку ЖКГ є: зменшення ризику неефективного витрачання коштів; забезпечення ефективного управління державною/комунальною власністю; збільшення податкових надходжень до державного та місцевих бюджетів; передача сучасних ефективних технологій від інвесторів державному/комунальному сектору; збереження навколишнього середовища через використання інноваційних технологій та енергозбереження; створення конкурентного середовища, що стимулює ринкову поведінку, здібності та інновації.

З метою поглиблення демонополізації у сфері обслуговування житлового фонду в регіонах проводяться конкурсні відбори обслуговуючих підприємств, проте у переважній більшості населених пунктів до теперішнього часу зберігається монополія комунальних ЖЕКів, які виступають одночасно у ролі замовника та надавача послуг, тобто виступаючи виконавцем послуг, самостійно контролюють їхнє виконання.

Так, станом на 1 липня 2009 р. до утримання житлового фонду залучено 432 приватних підприємства, з них найбільше у Донецькій (97), Житомирській (24) та Київській (24) областях [37]. Водночас у Черкаській, Львівській, Волинській, Хмельницькій, Чернівецькій, Запорізькій, Закарпатській областях та м. Севастополь цьому питанню не приділяється належної уваги. Стимує розвиток ринкових відносин слабка підтримка з боку органів місцевого самоврядування та недосконалість існуючої законодавчої бази.

Позитивним прикладом у даному напрямку є поява на ринку надання послуг із управління житловим фондом потужних компаній, які мають значні оборотні кошти та можливість працювати одночасно в декількох населених пунктах. Зокрема, корпорація "КомЕнерго" надає послуги з управління і утримання житлового фонду в містах Харкові, Тернополі, Житомирі, Краматорську, Бердянську, Мелітополі, інвестує власні кошти та має можливість залучати в галузь довгострокові інвестиції на заходи, що забезпечують якісне обслуговування населення, енергозбереження, якісне утримання житлового фонду, оптимізацію витрат, ефективну організацію праці тощо.

Найпоширенішими формами ППП у житлово-комунальному секторі є створення регіональних компаній і запровадження делегованих форм управління, що, як правило, застосовуються у сфері водо- і теплопостачання. Кон-

цепцією розвитку державно-приватного партнерства у житлово-комунальному господарстві України серед основних форм залучення приватного сектора розглядаються оренда, управління, концесія, надання консалтингових послуг, утворення спільних підприємств тощо [35]. У той же час слід зазначити, що об'єктивно не всі з перелічених форм можуть найближчим часом набути істотного поширення в Україні. Зокрема, важко не погодитися з Г.Волинським, який визначає основні обмеження на впровадження концесійної форми у житлово-комунальній сфері та обґрунтовує доцільність створення умов для функціонування "приватних малих підприємств ремонтного профілю на низовому рівні ЖКГ" [26, с.78].

Серед основних різновидів ППП у житлово-комунальній сфері міжнародна практика виділяє: партнерства, що мають на меті впровадження пріоритетних проектів щодо модернізації комунальної інфраструктури шляхом залучення фінансових коштів та обладнання; партнерства, що мають на меті впровадження спеціального менеджменту, яким володіє приватний сектор, для реалізації великих комплексних програм та проектів у сфері ЖКГ; партнерства, що спрямовані на впровадження приватним сектором нових технологій у сфері ЖКГ; соціальне партнерство – спільна участь держави, органів місцевого самоврядування та приватного партнера у наукових дослідженнях, розробленні нормативно-правової бази, підвищенні свідомості громадськості тощо.

Для кожного конкретного проекту має бути обрана своя форма ППП із урахуванням мети залучення приватного бізнесу та збалансованого розподілу ризиків і результатів між сторонами. Розвиток ППП у сфері ЖКГ потребує створення відповідних умов, за яких приватний інвестор готовий вкладати кошти і час у реалізацію проектів у зазначеній сфері, а держава буде впевнена у ефективності його діяльності. Міжнародні фахівці з реалізації інфраструктурних проектів у сфері водопостачання та водовідведення на засадах ППП визначили основні змінні, що значно впливають на життєздатність структур ППП: нормативні рамки, політичний ризик, фіскальний простір, макроекономічні чинники, якість інститутів, готовність користувачів платити за комунальні послуги, стабільність тарифів, розмір та місце знаходження об'єктів [10, с. 29].

Нормативні рамки. Сприятливе для впровадження ППП нормативне середовище передбачає наявність відповідного законодавства та ефективної судової влади, здатних забезпечити визначення та захист приватних інвестицій та прав власності загалом, і в інфраструктурних проектах, зокрема; наявність доступних механізмів вирішення спорів; прозорість і послідовність економічної політики держави у конкретних сферах економічної діяльності і т.д.

В Україні переважно відсутні нормативно-правові рамки для реалізації ППП. Про це свідчить міжнародний рейтинг конкурентоспроможності, відповідно до якого Україна посідає 120 місце (із 133 країн) за якістю інститу-

ціонального середовища. За складовими інституціонального середовища найбільше занепокоєння викликає захист та реалізація права власності (127 місце), незалежність судової гілки влади (123 місце), прозорість урядової політики (107 місце), захист інтересів міноритарних акціонерів (132 місце) [38]. Крім того, в Україні відсутній рамковий закон, який визначав би засади взаємодії держави та приватного сектора в рамках публічно-приватного партнерства. Після скасування прийнятого 25 червня 2009 р. Закону України "Про загальні засади державно-приватного партнерства" (реєстраційний номер 3447-д) Верховна Рада України ухвалила лише у першому читанні рамковий Закон України "Про основні засади взаємодії держави з приватними партнерами" (реєстраційний номер 5239 від 16 жовтня 2009 р.), який не дає вичерпного переліку сфер застосування та видів договорів, що укладаються у рамках публічно-приватного партнерства, частково вступає у протиріччя з Господарським кодексом України та іншими нормативно-правовими актами.

Чинна в Україні нормативно-правова база в цілому унормовує господарські відносини між державою та бізнесом в Україні рядом законів та нормативних актів, серед яких можна виділити Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України, Бюджетний кодекс України, Закон України "Про оренду державного та комунального майна", Закон України "Про концесії", Закон України "Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг", Закон України "Про управління державним та комунальним майном", Закон України "Про фінансовий лізинг", Закон України "Про угоди про розподіл продукції", Постанова КМУ від 17.10.2008 р. "Про затвердження Положення про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти".

Серед основних нормативних актів, які визначають відносини у житлово-комунальній сфері, слід виділити Закон України "Про тепlopостачання", Закон України "Про питну воду та питне водопостачання", Закон України "Про житлово-комунальні послуги", Закон України "Про природні монополії", Закон України "Про ціни та ціноутворення" та інші.

Політичний ризик. Із 2004 р. Україна залишається країною з високим рівнем політичних ризиків, що пояснюється відсутністю суспільної єдності та консолідації політичних сил. Неможливість вчасного прийняття актуальних законодавчих актів Верховною Радою України через відсутність стабільної коаліції та парламентської більшості, а також високий ступінь чутливості економічної кон'юнктури до політичних циклів, що доповнюються факторами поширення глобальної фінансово-економічної кризи, вкрай ускладнюють реалізацію проектів на основі ППП.

Фіскальний простір. Фіскальний простір визначається можливостями держави забезпечувати фінансування ППП проектів без негативного впливу на її фінансовий стан. У ЖКГ України тарифи часто не дозволяють покривати витрати на надання послуг. Отже, держава з метою фінансової підтримки ін-

фраструктурних проектів може вдаватися до грантів, субсидій, міжбюджетних трансфертів та іноземного запозичення. Але в умовах фінансово-економічної кризи та швидкого нагромадження державного боргу у 2009 р. (станом на 1 січня 2010 р. державний борг становив 211,6 млрд грн і перевищив граничний рівень у 192,9 млрд грн, визначений Законом України "Про державний бюджет України на 2009 рік") можливості державного бюджету України є вкрай обмеженими, що утруднює реалізацію таких форм ППП, які пов'язані з спільним фінансуванням проектів державою та приватним сектором. Зокрема, видатки на підтримку житлово-комунального господарства було профінансовано лише на рівні 84,0%.

Макроекономічні чинники. Макроекономічні індикатори виступають детермінантами реалізації ППП проектів тією мірою, якою вони впливають на прибутковість проектів, рівень доступу до кредитних ресурсів, ступінь невизначеності середовища, стан державних фінансів, рівень трансакційних витрат, платоспроможність населення, конвертованість національної валюти тощо. Серед основних макроекономічних факторів на ефективність інфраструктурних ППП проектів найбільше впливають динаміка ВВП, конвертованість валюти, коливання обмінного курсу та відсоткових ставок, темп інфляції.

Економіка України у 2009 р. характеризувалась істотним скороченням реального ВВП (за попередніми оцінками ВВП скоротився на 14,0%) зростанням споживчих цін (12,3%), значними коливаннями обмінного курсу гривні (незважаючи на те, що НБУ витратив понад 10,0 млрд дол. США на підтримку гривні, в результаті чого валютні резерви зменшилися на 16,0%, до рівня 26,5 млрд дол. США), збитковістю підприємств, яка зросла в 1,9 раза і, за попередніми оцінками, досягла 15,0% ВВП [38]. Означені тенденції супроводжувалися зниженням рівня кредитування реального сектора економіки, високими відсотковими ставками, впливом фінансових ресурсів із банківської системи (лише скорочення депозитів юридичних осіб становить 18,0%). За таких умов залучення приватних інвесторів до реалізації інфраструктурних проектів вбачається вкрай проблематичним.

Готовність користувачів платити за комунальні послуги. Серйозною перешкодою для реалізації ППП проектів у житлово-комунальному господарстві України є практика несплати населенням рахунків за надані послуги та великий розмір нагромаженої заборгованості. Так, близько 25,2 % населення України має заборгованість зі сплати послуг ЖКГ [39]. За даними Держкомстату України, заборгованість населення підприємствам усіх форм власності станом на 10 січня 2010 р. становила 10,6 млрд грн і зросла протягом попереднього року на 21,5% [40].

Стабільність тарифів. Фактично у сфері житлово-комунальних послуг України відсутні ринкові відносини, а тариф не виконує функцію економічного регулятора. Це обумовлює неоптимальну для суспільства поведінку

суб'єктів, що здійснюють діяльність на ринках тепло-, водопостачання та водовідведення. Тарифи на житлово-комунальні послуги у більшості регіонів України не покривають собівартості послуг, майже у всіх тарифах відсутня інвестиційна складова, що не стимулює підприємства до ефективної діяльності, енергозбереження та не дає змоги підприємствам галузі планувати та здійснювати заходи з модернізації обладнання та мереж, запроваджувати енергоефективні технології та обладнання.

Висновки. Ефективне впровадження механізмів ППП у сфері ЖКГ вимагає інституціональної підготовленості середовища, яка передбачає поширення ідеології партнерства, нормативно-правове та методичне забезпечення процесу реалізації ППП, політичну та економічну стабільність, готовність усіх потенційних учасників до впровадження перспективних форм ППП. Урегулювання нормативно-правової бази наряду з забезпеченням прозорості діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, реалізацією пілотних проектів ППП на об'єктах житлово-комунального господарства, широким розповсюдженням набутого досвіду, а також організацією широкої роз'яснювальної роботи серед населення з питань реформування житлово-комунальної сфери і підвищення культури ресурсо- і енергозбереження, дозволять розв'язати численні проблеми реформування житлово-комунальної сфери в Україні на основі залучення приватних інвестицій.

Пріоритетними напрямками реалізації широкого спектру форм ППП у сфері теплопостачання, на нашу думку, виступають підвищення енергоефективності виробництва та транспортування теплової енергії, використання нетрадиційних джерел енергії, запровадження систем регулювання та обліку споживання. У контексті формування механізму ППП великого значення набуває залучення у сферу ЖКГ України енергосервісних компаній (державної або приватної форми власності), які здатні відіграти важливу роль у фінансуванні розвитку теплоенергетичного сектора. Мета такого залучення – реалізація комплексних рішень, спрямованих на скорочення витрат енергозбереження, а оплата їхньої діяльності пов'язана з ефективністю реалізованих рішень. Енергосервісна компанія може надавати такі послуги, як енергетичний аудит та аналіз стану об'єкта; розробка та реалізація проектів енергозбереження в секторі теплопостачання; проектування та установка обладнання та устаткування; розробка бізнес-планів, спрямованих на отримання комунальним підприємством фінансування проектів енергозбереження; управління та експлуатація об'єктів; моніторинг енергозбереження тощо. Окремим вагомим напрямком удосконалення сектора теплопостачання на основі концепції ППП та інструментом стимулювання енергозбереження має стати проведення державного комплексного енергоаудиту систем теплопостачання з економічною оцінкою варіантів розвитку систем, незалежно від теплозабезпечувальних

організацій. Зазначений енергоаудит дозволить оптимізувати витрати, а також не лише виявити потенціал енергозбереження системи теплопостачання, а й сформувавши конкретні бізнес-плани, щоб отримати кредити для впровадження енергоефективних технологій та модернізації обладнання.

Для більш широкого впровадження форм ППП необхідно створити національний реєстр об'єктів за відповідними територіями, секторами, процесами та проектами, а також сформувавши економічний механізм добровільної сертифікації систем управління, процесів, проектів, технологій, послуг та персоналу в сфері ЖКГ, спрямований на підвищення якості управління, реалізацію комплексного моніторингу розвитку та функціонування всіх об'єктів, розвиток системи підвищення кваліфікації відповідних фахівців тощо.

Література

1. Уайт Е., Дезілець Б., Маслоківська О., Шевчук Ю. Посібник з публічно-приватних партнерств. – Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), 2008–2009. – 80 с.
2. Франция: У правительства Франции – новый антикризисный план [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <<http://www.euronews.net/ru/article/02/02/2009/french-stimulus-plans-detailed/>>.
3. Великобритания: Британский автопром получит помощь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <<http://www.euronews.net/ru/article/27/01/2009/uk-unveils-car-industry-aid/>>.
4. Япония: спасаем реальный сектор [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <<http://www.euronews.net/ru/article/27/01/2009/japan-buys-shares-to-protect-industry/>>.
5. Private Participation in Infrastructure Database [Электронный ресурс]. – Доступный з: <<http://ppi.worldbank.org/features/November2009/2008GlobalDataset.pptx>>.
6. Private Participation in Infrastructure Database [Электронный ресурс]. – Доступный з: <http://ppi.worldbank.org/explore/ppi_exploreCountry.aspx?CountryId=97>.
7. Ter-Minassian T., Allen M. Public Investment and Fiscal Policy [Электронный ресурс]. – Доступный з: <<http://www.imf.org/external/np/fad/2004/pifp/eng/pifp.pdf>>.
8. Mona Hammami, Jean-Francois Ruhashyankiko, Etienne B. Yehoue Determinants of Public-Private Partnerships in Infrastructure, IMF Working Paper, IMF Institute, April 2006. – 39 p.
9. Padiyar V., Shankar T., Varma A. Risk Management in PPP [Электронный ресурс]. – Доступный з: <<http://www.globalclearinghouse.org/InfraDev/assets%5C10/documents/Padiyar%20et%20al%20-20Risk%20Management%20in%20PPP%20%282004%29.pdf>>.
10. Vives A., Paris A., Benavides J., Raymond P., Quiroga D., Marcus J. Financial Structuring of Infrastructure Projects in Public-Private Partnerships: An Application to Water Projects [Электронный ресурс]. – Доступно з: <<http://www.iadb.org/sds/doc/FSOIP%20COMPLETO.pdf>>.
11. Королев В.А. Повышение квалификации государственных служащих: потенциал развития государственно-частного партнерства [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ecsocman.edu.ru/data/774/937/1223/182-195_Korolev.pdf>.
12. Варнавский В.Г. Партнерство государства и частного сектора: формы, проекты, риски. – М.: Наука, 2005. – 315 с.
13. Дерябина М. Государственно-частное партнерство: теория и практика [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <<http://institutions.com/general/1079-gosudarstvenno-chastnoe-partnerstvo.htm>>.
14. Амуниц Д.М. Государственно-частное партнерство // Справочник руководителя учреждения культуры. – 2005. – № 12. – С. 16–24.

15. *Матвеев Д.Б.* Государственно-частное партнерство: зарубежный и российский опыт. – СПб : Наука, 2007. – С. 97.
16. *Клинова М.* Глобализация и инфраструктура: новые тенденции во взаимоотношениях государства и бизнеса [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <<http://institutiones.com/general/1080-globalizacija-i-infrastruktura-novye-tendencii-vo-vzaimootnoshenijah-gosudarstva-i-biznesa.html>>.
17. *Берестов А.П.* Теория и практика государственно-частного партнерства. – Екатеринбург : Ин-т экономики Уро РАН, 2008. – С. 135.
18. *Каданя (Кеслер) А.Я.* Партнерство между государственными и частными структурами // Экономические науки. – 2007. – № 7.
19. *Антонова З.* Партнерство государства и частного корпоративного бизнеса как фактор устойчивого развития национальной экономики [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <<http://www.duskyrobin.com/tpu/2006-03-00047.pdf>>.
20. *Федулова Л., Яненко І.* Організаційний ресурс державно-приватного партнерства в умовах подолання наслідків кризи [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.nbu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Npchdu/Economy/2009_96/96-11.pdf>.
21. *Єфименко Т.* Публічно-приватне партнерство як істотний вектор антикризових програм // Проблеми підвищення ефективності функціонування підприємств різних форм власності : сб. науч. тр. – Вып. 2. – Т. 1 / [редкол.: И.П. Булеев и др.] ; НАН Украины; Ин-т экон. промышлен. – Донецк, 2009. – С. 25–38.
22. *Шевченко Б.* Потенціал державно-приватного партнерства як інструмент антикризових заходів [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Evngu/2009_1/Shevchenko-B.pdf>.
23. Прес-конференція міністра з питань ЖКГ Олексія Кучеренка на тему: "Зміна влади та ЖКГ – сценарії розвитку" [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://www.minjkg.gov.ua/press/news/754-vidbulas-pres-konferenciya-v-o-ministra-z-pitan.htm>>.
24. *Запатріна І.* Бюджетна підтримка як елемент розвитку публічно-приватного партнерства в житлово-комунальній сфері // Фінанси України. – 2008. – № 4. – С. 3–11.
25. *Волинський Г.* Про деякі напрями реформування житлово-комунального господарства України // Економіка України. – 2009. – № 8. – С. 78–84.
26. *Письменна У.Є.* Ринки електричної і теплової енергії в Україні: структура, ціноутворення і регулювання. – К., 2008. – 208 с.
27. *Долінський А., Басок Б., Чайка О., Базєєв Є.* Концепція (проект) державної науково-технічної програми "Комплексна модернізація комунальної теплоенергетики України" // Вісник НАН України. – 2007. – №7. – С. 22–27.
28. *Клевцевич Н.А.* Особенности использования концессионного механизма в условиях реформирования коммунального хозяйства Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.nbu.gov.ua/Portal/soc_gum/znpchdu/2008_21_1/articles/Problem_upravlinya/47_Klevcevich.pdf>.
28. *Вдовенко Ю.* Приватно-державне партнерство в автодорожній сфері. – Чернівці : Вид-во ЧДТУ, 2009. – 198 с.
29. *Семенов В.Г.* Управление теплоснабжением [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <<http://www.ice.ru/teplereform/91327>>.
30. *Гайко Є.* Проектне фінансування комунальної інфраструктури: світова практика // Економіка і прогнозування. – 2008. – № 1. – С. 26–31.
32. *Ходарев А.* Государственно-частное партнерство в сфере водоснабжения и водоотведения (из опыта предприятий Ростовской области) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <<http://www.vestnik.fa.ru/archive/2008.02-46.pdf>>.
31. Розпорядження КМУ від 16 вересня 2009 р. № 1184-р "Про схвалення Концепції розвитку державно-приватного партнерства у житлово-комунальному господарстві".
34. Звіт про стан реалізації Загальнодержавної програми реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2004-2010 роки, затвердженої Законом України від 24.06.2004 р. № 1869-IV [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://www.minjkg.gov.ua/engine/download.php?id=193>>.

32. Фінансово-економічні показники роботи підприємств житлово-комунального господарства комунальної форми власності [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://www.minjkg.gov.ua/engine/download.php?id=762>>.
33. Постійна конференція місцевих і регіональних влад Європи. Рекомендація 114 (2002) "Про органи місцевої влади і надання комунальних послуг" [Електронний ресурс]. – Доступний з: <[http://www.coe.kiev.ua/docs/kmpbe/r114\(2002\).htm](http://www.coe.kiev.ua/docs/kmpbe/r114(2002).htm)>.
34. Динаміка показників запровадження нових форм господарювання у сфері обслуговування житлового фонду України протягом 2002–2008 років та I півріччя 2009 року [Електронний ресурс]. – Доступно з: <<http://www.minjkg.gov.ua/engine/download.php?id=221>>.
37. *Копилов В., Єфименко Т., Богдан І., Черевиков Є.* Моніторинг фінансово-економічної кризи та антикризового регулювання (підсумки 2009 року) [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://www.openeconomy.at.ua/index/pidsumki1/0-4>>.
35. 87% українців вважають ціни на послуги ЖКГ завищеними [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://gazeta.ua/index.php?id=286756>>.
36. Стан оплати населенням житлово-комунальних послуг [Електронний ресурс]. – Доступний з: <<http://www.minjkg.gov.ua/engine/download.php?id=763>>.

*Надійшла в редакцію
11.02.2010 р.*